

Kan folkevalgte tvinges til å ta verv?

Kommunal Rapport 09.09.2019

Nemnda manglet kvinner og Fylkesmannen satte foten ned.

Når du har tatt imot valg til kommunestyret eller det folkevalgte organet som arbeidsutvalget er en del av, har du også samtykket til å ta imot valg til disse organene, skriver Jan Fridthjof Bernt.

SPØRSMÅL: I forbindelse med sammenslåingen av vår kommune med fire andre oppnevnte vi fem interesserte menn i styringsgruppen for de innledende forhandlingene. Etter at sammenslåing var vedtatt, gikk denne gruppen over til å være fellesnemnd etter inndelingslova. Vi oppfylte dermed ikke kravet om kjønnsrepresentasjon. Problemet var at av våre fem kvinner i kommunestyret var en medlem av kontrollutvalget og kunne derfor ikke velges, og de fire andre sa absolutt nei. Ordføreren prøvde forgjeves å overtale de fire til å skifte standpunkt, men enden på det hele ble at de fem mennene som tidligere var valgt til styringsgruppen, ble bedt om å fortsette å representere kommunen, nå i fellesnemnda. Fylkesmannen godtok ikke dette, og etter ei tid snudde kvinnene, og sa ja likevel.

Går lovverket så langt at man kan og må tvinge en folkevalgt til å ta et slikt verv?

SVAR: [Kommuneloven 1992 § 14 nr. 1](#) fastsetter at den som er valgbar i kommunen, har *plikt til å ta imot valg* bl.a. til «kommunale eller fylkeskommunale nemnder opprettet i medhold av andre lover. I kommuneloven 2018 har vi nå fått en bestemmelse i [§ 7-2 tredje avsnitt](#), bokstav, om at plikt til å ta imot valg bare inntreer hvis «han eller hun skriftlig har samtykket til å stille til valg».

Denne regelen gjelder imidlertid ikke ved valg til fellesnemnd, formannskap eller arbeidsutvalg. For formannskap og fellesnemnd krever loven ([kommuneloven 2018 § 5-6](#) andre avsnitt og [inndelingslova § 26](#) første avsnitt, fjerde setning) at den som velges må være medlem av kommunestyret, og arbeidsutvalg skal per definisjon bestå av medlemmer av vedkommende folkevalgte organ. Her må loven forstås slik at når du har tatt imot valg til kommunestyret eller det folkevalgte organet som arbeidsutvalget er en del av, har du også samtykket til å ta imot valg til disse organene.

Neste spørsmål blir så om kommunestyret har plikt til å håndheve denne regelen også i situasjoner der man ønsker å velge andre medlemmer enn de som motsetter seg valg, der det i så fall vil bety at man ikke oppfyller bestemmelsene i kommuneloven [§§ 7-5 til 7-7](#) om *kjønnsmessig balanse* ved valg til folkevalgte organer.

I alle disse bestemmelsene har vi en regel om ved valg til organer som etter loven bare skal bestå av medlemmer fra kommunestyret, og av arbeidsutvalg, gjelder kravene om kjønnsmessig balanse bare «så langt det er mulig» (§ 7-7 tredje avsnitt, siste setning, § 7-5 andre avsnitt, siste setning og § 7-6 fjerde avsnitt). Men dette tar bare sikte på situasjoner det ikke er tilstrekkelig mange medlemmer av det ene kjønn i kommunestyret, eller annet folkevalgt organ, til å oppfylle lovens krav. Det at noen ikke ønsker å ta imot valg, er ikke tilstrekkelig grunn til å fravike lovens regler. Men måten reglene om kjønnsmessig balanse slår inn på, kan føre til ganske ulike resultater avhengig av om man benytter avtalevalg eller forholdsvalg.

Avtalevalg, som det kan se ut som dere brukte her, forutsetter enstemmighet i kommunestyret (kommuneloven 2018 § 7-2, første avsnitt). Valget skjer da ved tilslutning til en innstilling som er utarbeidet (andre avsnitt), og denne må oppfylle kravene til kjønnsmessig balanse slik de er angitt i denne bestemmelsen (tredje avsnitt). Klarer man

ikke å få alminnelig tilslutning til en slik liste, herunder fra dem som skal velges, må valget i stedet holdes som forholdsvalg etter bestemmelsene i §§ 7–5 og 7–6. Eller sagt på en annen måte; den som er foreslått, men ikke ønsker å velges, kan velte spillet ved å be om forholdsvalg, se § 7–5 første avsnitt.

Ved *forholdsvalg* er kravene til kjønnsmessig balanse ikke knyttet til den samlede representasjon som velges, men til den enkelte liste. De listene som leveres inn, må oppfylle kravet i kommuneloven 2018 § 7–5 andre avsnitt om kjønnsmessig balanse. Liste som ikke oppfyller lovens krav til kjønnsmessig balanse, vil måtte avvises. Ved valgoppgjøret ved forholdsvalg skal det om nødvendig foretas en røking i rekkefølgen på kandidatene innen den enkelte liste, slik at den oppfyller kravene til kjønnsmessig balanse i § 7–6 tredje avsnitt.

Valg som ikke oppfyller disse kravene, vil være *ugyldig*, med den konsekvens at også vedtak som treffes i vedkommende organ – fellesnemnda, formannskapet eller arbeidsutvalget – blir ugyldige, fordi dette ikke er lovlig sammensatt.